

EDITORIAL

Suklan ug pabayaron ang pagluib ni Duterte sa katawhan

Samtang nagkadugay, labaw nga nakulangan ang mga katungod ug kagawasan sa Pilipinas sa kadagatan ug sa mga natural nga bahandi niini tungod sa pagyukbo ni Duterte sa China ug pagluib sa katawhan. Kinahanglang hinanali nga molihok ang tibuok katawhan. Matag adlaw nga milabay, labaw nga mikusog ug mihugot ang kontrol sa China nga misakmit sa higayon nga nakalingkod sa poder ang itoy nga si Duterte. Kinahanglang gamiton sa katawhan ang tanang porma sa pagsukol, gikan diplomatiko hangtud armado, aron iduso ang eksklusibong katungod sa mga Pilipino.

Dili lang walay gihimo si Duterte aron bawion ang mga kadagatan sa nasud, gitugutan pa niya ang China nga tukuron ang kapin pito ka dagkung pasilidad militar, gub-on ang mga bahanding bahura, sakmiton ang bahandi sa kadagatan ug magdeploy og mga armadong sakyanang pangdagat ug iggugubat. Dayag niyang gideklara nga dili siya babag sa pagpangisda sa China sa West Philippine Sea ug nagpaaron-ingnong buta sa kung paunsa ginahikawan ug ginaabog gikan sa kanhing mga pangisdaanan ang mga mangingisdang

Pilipino.

Sa ngalan sa “panaghigalaay,” gilukot ug gisalikway ni Duterte ang desisyon sa International Arbitral Tribunal sa Hulyo 2016 nga nagdeklarang dili balido ang “9-dash line” sa China ug miila sa mga teritoryong pangdagat ug *exclusive economic zone* (EEZ) sa Pilipinas sigon sa United Nations Convention on the Laws of the Seas. Gisayang niya ang higayon nga kabigon ang internasyunal nga komunidad aron suklan ang pagyatak sa higanteng China sa soberanya sa Pilipinas.

Kadungan sa walay pugong nga pagyatak sa katungod sa Pilipinas sa West Philippine Sea, ang China ang usa sa higanteng anaa sa likod sa walay puas nga pagpangawkaw sa natural nga bahanding mineral sa nasud. Ginakawkaw sa China ang tone-toneladang balas nga adunay *magnetite* gikan sa mga baybay ug lapad nga kadagatan ug barko-barkong yuta nga adunay *nickel* ug uban pang mineral gikan sa kabukiran aron ibahog sa industriya niini sa puthaw. Lakip ang dagkung kapitalista sa China sa nag-unang makapahimulos sa Executive Order 130 ni Duterte nga naghatag dalan sa pag-abli sa bag-ong mga minahan nga seguradong magdala og labaw pang pagakagun-ob sa mga kabukiran, kasapaan ug sa yutang agrikultural sa Pilipinas.

Atubangan sa direktang pagpangyatak sa China, gitak-um ni Du-

terte ang iyang baba nga sigig pamalikas tungod kay dili daw niya gustong gub-on ang “maayong pagtagad” sa Pilipinas ug China. Gusto niyang palunukon sa mga Pilipino ang pagpasipala sa China sa Pilipinas sa rason nga naghatag kuno kini og bakuna batok sa Covid-19. Ang tinuod, nakakontrata ang Pilipinas nga mopalit og 25 milyong dosis sa Sinovac sa dili tin-aw nga presyo.

Nasuko na ang katawhan sa gubang-plakang linyang nagpakita sa katalawan ni Duterte nga “wala koy mahimo” ug sa pagpanghadlok niyang “wala tay ikasukol kung gerahon ta sa China.” Gigamit niya ang maong mga pagpangilad aron ihikot sa likod ang kamot sa Pilipinas ug pugngan ang nasud nga ipakigbisog ang iyang mga katungod. Kung buut hunahunaon, higante man ug gamhanan sa pagpamig-ot sa gagmayng nasud, nagduhaduha usab ang China nga hingpit nga gamiton ang armadong kabangis batok sa Pilipinas sa kahadlok nga matukmod niini ug hatagag rason ang internasyunal nga komunidad nga motabang sa Pilipinas pinaagi sa pagdeploy og mas

dagkung barko ug kahimanang panggubat sa kadagatan nga anaa lamang sa tugkaran sa China.

Ang masinugtanong palisiya ni Duterte mibalewala sa ginahimong “adlaw-adlaw nga protesta” ug pamahayag nga “ipakigbisog ang soberanya” sa pipila niyang upisyal. Siya mismo ang hinungdan kung nganong walay lakang aron kabigon ang suporta sa United Nations sa reklamo sa Pilipinas. Siya usab ang hinungdan kung nganong kadaghanan sa pwersa ug mga armas sa AFP nakation sa iyang mga kaaway sa pulitika imbes nga sa pagpanalipod sa soberanyang kadagatan.

Dili madawat sa katawhang Pilipino ang pagyukbo ni Duterte sa China. Walay lain kun dili usa ka nasudnong pagtraydor ang pagpatugot niyang angkunon sa China ang teritoryong kadagatan sa Pilipinas, ug gub-on ug kawkawon ang natural nga bahandi sa nasud. Gitalikdan niya, sa partikular, ang kaayuhan sa mga mangingisdang Pilipino. Gitalikdan usab niya, sa kinatibuk-an, ang nasudnong interes sa tibuok Pilipinas.

Atubangan sa nasudnong paglu-

ib ni Duterte, kinahanglang magkahiusa ug molihok ang tibuok Pilipinas ayha sakmiton sa China ang mas daku pang bahin sa atong kadagatan ug natural nga bahandi. Kinahanglang tukuron ang pinakalapad nga nagkahiusang prenteng patriyotiko aron ipakigbisog ang soberanya ug patrimonya sa Pilipinas. Kinahanglang makmakon, paninglon, palagputon ug pabayaron si Duterte sa iyang pagtraydor. Kinahanglang batukan ang unsamang pagsulay sa China nga manginlabot sa pulitika ug sa umalabot nga eleksyon aron tabangan ang pundok ni Duterte nga magpabilin sa poder.

Andam nga makighiusa ang Partido ug tanang rebolusyonaryong pwersa sa tanang gustong manalipod sa interes sa nasud batok sa pagpangawkaw sa China. Nanawagan ang Partido sa katawhang Pilipino nga ipakita sa lain-laing porma ang panaghiusa ug baruganan nga bawion ug panalipdan ang kadagatan sa nasud batok sa imperyalistang pagpangawkaw sa China. Kinahanglang ipakita sa kadalanan ug sa lain-laing natad ang determinasyon sa katawhan nga panalipdan ang soberanya ug bahandi sa nasud.

Kinahanglang padayon nga pabsububon sa Bagong Hukbong Bayan ang paglunsad og mga taktikal nga opensiba batok sa mga armadong pwersa sa estado nga ginasumpo una ang mga pwersang patriyotiko ug demokratiko apan nagpakainutil atubangan sa langyawng pagpangawkaw. Kinahanglang ig-on sa mga ambus, reyde ug uban pang armadong aksyon ang mga yunit sa AFP nga hilabihan ka bangis sa pagpanumpo sa katawhan sa ilang lunod-patay nga pagpanalipod sa katrayduran sa gubyernong Duterte.

Ang pagpanalipod sa kadagatan ug bahandi sa Pilipinas batok sa pagpangawkaw sa China kabahin sa nagapadayon nga pakigbisog sa katawhan batok sa imperyalistang dominasyon, aron tapuson ang neokolonya nga kahimtang sa Pilipinas ug kab-oton ang tinuod nga nasudnong kagawasan. AB

Bolyum LII Ihap 9 | Mayo 7, 2021

Ang Ang Bayan ginapagawas sa pinulongang Pilipino, Bisaya, Iloco, Hiligaynon, Waray, Ingles ug Espanyol. Nagadawat ang Ang Bayan og mga kontribusyon sa porma sa mga artikulo ug balita. Ginaawhag usab ang mga tigbasa nga magpadangat og mga puna ug rekomendasyon sa pagpalambo sa atong mantalaan.

Unod

Editorial: Suklan ug pabayaron ang pagluib ni Duterte sa katawhan	1
Ayuda ug umento, panawagan sa Mayo Uno	3
9 ka sundalo, patay sa mga opensiba sa BHB	3
Mga protesta sa katawhan	3
Community pantry, gibunga sa kagutom	4
Pagpanikas sa mga mag-uuma sa saging	5
Sa mubong pagkasulti	6
2 ka lider-aktibista, giaresto sa Bicol	7
Tigbalita, gipatay	7
Obispo sa UCCP, gिकासuhan	7
Kadaut sa magun-ubong mina	8
Kabilin ni Duterte: hugaw nga enerhiya	9
Presyo sa giprosesong pagkaon, mosaka pa	10
Helikopter sa hunta, napahagba sa Myanmar	10
Palpak nga tubag sa rehimeng Modi	10

Ang Ang Bayan ginamantala duha ka hugna matag bulan sa Komite Sentral sa Partido Komunista ng Pilipinas

Ayuda ug umento, panawagan sa Mayo Uno

GITAWAG SA MGA mamumuo isip Nasudnong Protesta alang sa Ayuda ang ika-131 nga Pangkalibutang Adlaw sa Pamuo niadtong Mayo 1. Dala-dala nila ug uban pang demokratikong sektor ang panawagan alang sa ₱10,000 ayuda sa tanang nawad-an og trabaho, ₱100 nga hinanaling dugang sa inadlawan, ug pagpatuman sa ₱750 nga nasudnong minimum nga suhulan. Bitbit usab sa mga mamumuong panguma ang ₱15,000 subsidyo alang sa produksyong agrikultural. Dungan-dungan usab ang ilang singgit: *Duterte resign!*

Ang mga panagtapok gibulitan sa pagpanghadlok, pagpang-aresto ug pagpanumpo sa mga armadong pwersa sa rehimen sa pagsulay nga pugngan kini. Lakip sa mga giaresto sa maong adlaw ang 12 ka indibidwal sa Zambales nga gikasuhan sa paglapas sa mga protokol panglawas ug 34 ka mamumuo ug kabus sa Cebu nga padulong sa mga sentro sa protesta. Mga myembro silang tanan sa organisasyong dugay nang girred-tag sa estado. Nagpyansa ug nakagawas sila human ang duha ka adlaw.

Sa Metro Manila, napugos ang napuloan ka libong raliyista nga magtapok sa Welcome Rotonda sa utlanan sa Quezon City human gibarikadahan sa mga pulis ang Liwasang Bonifacio at Mendiola sa Maynila. Giharang usab ang 150 ka indibidwal nga paadto sa rali nga gikan

sa Marikina ug ang karaban sa Pamantik-KMU sa Calamba, Laguna.

Sa Davao, napahigayon ang kinanunahang martsa-protesta sukad nga gipahamtang ang mga restriksyon bunga sa Covid-19.

Sa Pampanga, nagmartsa ang mga myembro sa Workers Alliance-Region 3 padulong sa Plaza Miranda, Angeles City. Mokabot sa 1,000 ka mamumuo usab ang nagtapok sa Crossing, Calamba. Aduna usay piket sa Los Baños, Laguna; Antipolo, Rizal ug Bacoor, Cavite. Naglunsad usab og mga protesta sa Cebu, Bacolod City, Naga City sa Bicol ug Baguio City.

Sa Iloilo, nagtukod og mga *community pantry* ang mga aktibista sa lain-laing bahin sa prubinsya isip pagdumdum sa Adlaw sa Pamuo. Gisundan kini sa mga piket-protesta. AB

KARABAN PARA KANG JORY PORQUIA. Naglunsad og misa ug karaban ang lain-laing progresibong organisasyon ug mga paryente ni Jory Porquia sa Iloilo City niadtong Abril 30 isip pagdumdum sa unang tuig sa pagpatay kaniya ug aron manawagan og hustisya. Si Porquia ang nag-silbing organisador sa Bayan Muna sa syudad. Lakip usab siya sa mga nagtukod sa unang mga *community kitchen* (kusinang bayan) sa lungsod nga nagtinguhang pakan-on ang mga kabus nga komunidad nga apektado sa pandemya.

HUSTISYA PARA KANG JOHN FAROCHILIN. Nagtapok ang mga paryente ug myembro sa Pamanggas atubangan sa Jaro Cathedral sa Iloilo City aron ipanawagan ang hustisya alang kang John Farochilin. Gipatay si Farochilin sa mga elemento sa AFP niadtong Abril 18, 2020.

KARABAN BATOK SA JEEPNEY PHASEOUT. Nagkaraban niadtong Abril 30 ang mga tsuper sa Baguio City aron kundenahon ang padayon nga pagpatuman sa programang "modernisasyon" sa rehimenng Duterte ug pag-phaseout sa tradisyunal nga dyip. Panawagan sa mga opereytor ug tsuper nga ipabilin ang kasamtangang modelo sa dyip ug ang ilang panginabuhian.

9 ka sundalo, napatay sa mga opensiba sa BHB

Siyam ka sundalo ang napatay samtang siyam usab ang nasamdan sa mga taktikal nga opensiba sa Bagong Hukbong Bayan (BHB) sa mga prubinsya sa Abra, Camarines Sur, Sorsogon, Bohol ug Bukidnon sa milabayng mga semana. Samtang 16 ka sundalo usab ang nataho nga napatay sa mga operasyon sa BHB sa isla sa Negros niadtong Marso.

Giambus sa BHB-Bohol niadtong Abril 26 ang mga elemento sa CAFGU ilalum sa kumand sa 47th IB sa Barangay Aloja, Batuan, Bohol. Duha ang nataho nga napatay.

Sa Abra, usa ka elemento sa CAFGU ang napatay sa Barangay Poblacion, Lacub niadtong Abril 24. Sa Sorsogon, usa pa ka elemento sa CAFGU nga nagsilbing ahenteng paniktik sa 31st IB ang gipatay sa Barangay Sta. Cruz, Barcelona niadtong Abril 23.

Sa Bukidnon, naglunsad og operasyong haras ang BHB batok sa mga sundalo sa 8th IB nga nagbantay sa kumpanya sa konstruksyon sa UBI sa Purok 6, Barangay San Roque sa lungsod sa Quezon niadtong Abril 20. Usa ka sundalo ang napatay samtang tulo ang nasamdan.

Sa usa ka kontra-atake sa BHB-Camarines Sur niadtong Abril 5, napatay ang upat ka sundalo sa 96th IB ug lima ang nasamdan sa Bara-

ngay Del Carmen, Lagonoy. Pipila ka oras human kini, gipabuthan sa mga Pulang manggugubat ang trak sa militar sakay ang merespondeng mga sundalo.

SA NEGROS ORIENTAL, giambus sa mga Pulang manggugubat ang nagoperasyong yunit sa 62nd IB sa Mabanga, Barangay Bagtik, La Libertad niadtong buntag sa Marso 15. Kinse ka sundalo ang napatay sa 30-minutong panagsangka samtang siyam ang nasamdan. Sa Negros Occidental, usa ka sundalo usab ang napatay dihang pabuthan sa BHB ang detatsment sa CAFGU sa Barangay Sikatuna, Isabela niadtong Marso 7. AB

Mga *community pantry*, gibunga sa kagutom ug palpak nga tubag ni Duterte sa pandemya

Sa milabayng tulo ka semana, milipang sa lain-laing bahin sa nasud ang mga *community pantry* (bodegang bayan). Tumong niini nga hatagag hinanali ug temporaryong tabang ang mga Pilipinong nawad-an og trabaho o di kaha gamay lang ang nadawat nga ayuda gikan sa guberno. Naila ang maong inisyatiba nga adunay panawagang: “mohatag subay sa katakus, mokuha subay sa panginahanglan.”

Mikabat na sa 1,067 ang mga giablihang *community pantry* sa lain-laing ordinaryong tawo, mga personahe ug organisasyon sa kasamtangan. Nagahatag kini og mga bugas, utan, delata ug uban pang pagkaon nga mamahimong paigoan sa usa ka adlaw o usa ka kan-anan. Kilu-kilometro ang linya sa mas estabilisadong mga *pantry*, gikan kaadlawon hangtud maggabii.

Matud sa Partido Komunista ng Pilipinas (PKP), “Ang maong mga inisyatiba sa pagtinabangay hugot nga pagpuna ug pagmakmak sa grabeng mga kapakyasan sa gubyrnong Duterte nga tubagon ang mga panginahanglan sa katawhan atubangan sa pandemyang Covid-19 ug nagkagrabeng ekonomikanhong kahimtang.”

Inspirasyon ng Maginhawa Community Pantry

Nagsugod ang ideya sa *community pantry* dihang magbutang og usa ka gamay nga kariton si Ana Patricia Non, usa ka gagmayng negosyante, niadtong ikatulong semana sa Abril sa kadalanan sa Maginhawa St., Barangay Teachers' Village East, Quezon City nga adunay pipila ka gulay, delata, bugas ug uban pang pangpahupay sa kagutom. Matud kaniya, gisugdan niya ang inisyatiba tungod kay “gikapoy” na siya sa kawala o kakulang sa tubag sa gubyrnong Duterte atubangan sa krisis.

Gihimugso sa maong inisyatiba ang bag-ong mga *community pantry* sa tibuok nasud. Gatasan ang giablihan sa mga kabatan-onan, mga managsilingan, matinabangong indibid-

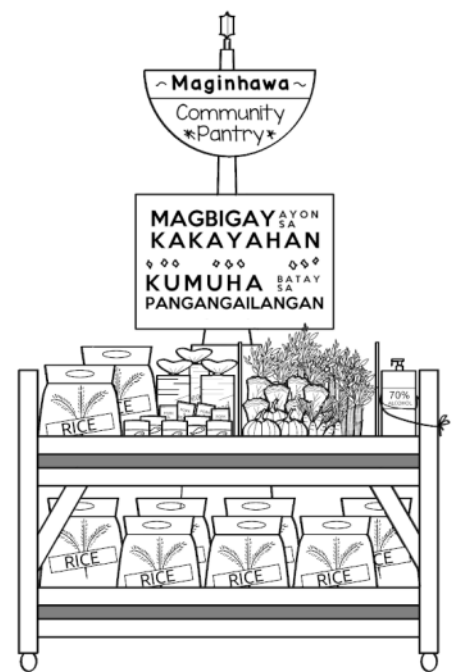
wal ug personalidad. Nag-abli usab og mga *pantry* ang mga demokrati-kong organisasyon sa kasyudaran. Sa pipila ka lugar, kadungan sa pagpanghatag og pagkaon ang pagpapirma sa petisyon nga nagaas dang sa ₱10,000 ayuda alang sa tanan ug panawagan alang sa pagpaluwat kay Duterte sa pwesto tungod sa pakyas nga pagtubag sa krisis sa panginahanglian.

Nagtukod usab og mga *community pantry* ang lain-laing institusyong relihiyoso sa ilang mga langkob nga lugar. Giawhag pa sa Catholic Bishops Conference of the Philippines ang mga Katolikong kahugpungan ug organisasyon nga himuong sumbanan ang maong pagtinabangay. Bisan ang mga grupo sa mga artista, musikero, ug daghan pang mga personahe ang nag-abli sa ilang mga *community pantry*.

Red-tagging ug pagpanabotaha sa rehimeng Duterte

Labaw nga mikaylap ang mga inisyatiba human gi-red-tag sa mga tigpamaba sa National Task Force to End Local Communist Armed Conflict (NTF-ELCAC) ang mga *community pantry*. Gipailalum sa sarbeylans ang pipila sa mga *pantry* ug gisulayan paghadlok ang mga organisador. Sa kaso sa duha ka *pantry* sa Cagayan de Oro, nagpakaylap og mga polyeto ang estado aron dauton ang mga organisador. Naglunsad ang ahensya og kampanyang pagpangdaut batok kang Non, nga gitandi ni Gen. Antonio Parlade kang Satanas sa usa sa iyang mga pamahayag.

Tungod niini, midagsa ang makmak kang Parlade ug sa NTF-ELCAC

nga nagpakusog sa panawagang tangtangan og pondo ang ahensya. Miabot ang maong panawagan sa Senado ug Kongreso nga nanghulgang maglunsad og imbestigasyon sa maong pondo ug kang Parlade mismo.

Dihang wala nakaya sa pagpanghadlok, gisakyan usab sa militar ug pulis ang konsepto. Nabutyag ang gipagula nga memorandum sa Philippine National Police (PNP)-Region 10 nga nagmando sa mga presuhan nga magtukod og ilang bersyon sa *community pantry* nga pagatawagan og “Barangayanihan.” Gimando niini nga “magtanum” sa mga benepisyaryo, ug kuhaan sila og litrato aron ipakaylap sa *social media*, para ipakita kuno ang “pagpasalamat” sa mga tawo. Giangkong sa PNP nga ang mando nga “i-hijack” ang konsepto sa *community pantry* naggikan sa nahataas nga upisyal sa pulis ug para kuno magsilbi sa “kontra-insurhensiya.”

“Walay bisan unsang ‘bayanihan’ ang makapahumot sa pasista ug duguang rekord sa PNP. Tungod sa ilang mga pasistang pagpang-abuso, krimen ug pagpanumpo sa katawhan, gikasilagan ang pulis ug militar sa katawhan,” tubag sa PKP sa maong pakana sa PNP. AB

Pagpanikas sa mga mag-uuma sa sagingan

Niadtong Abril 6, nagpasaka og petisyon ngadto sa buhatan sa Regional Tripartite Wages and Productivity Board (RTWPB) sa Sto. Tomas, Davao del Norte ang United Pantaron Banana Workers Union (UPBWU) aron i-demanda ang usbaw sa suhulan sa tanang mamumuo sa rehiyon sa Davao. Ang maong rehiyon ang nag-unang tigmugna og saging sa nasud, pareho alang sa lokal ug eksport nga konsumo, (35% o 846,230 metriko tonelada sa milabayng ulahing kwarto sa 2020). Sama sa tanang mamumuong panguma, nag-ilaid sila sa labihan ka ubos nga suhulan nga ginapahamtang sa mga kapitalista ug agalong yutaan bisan pa taas ang demada sa saging sa kalibutanong merkado.

Subay sa petisyon, daan nang miubos ang bili sa ₱396 minimum nga suhulan alang sa mga mamumuong panguma sa rehiyon tungod sa taas nga implasyon sa presyo sa lana ug batakang palaliton. Giingon sa grupo nga ang maong kantidad wala pa gani katunga sa gikinahahanglang ₱1,057 nga suhulan aron mabuhi nga disente ang sa usa ka pamilya. Ginaingon sa pinakaulahing datos sa rehimen nga ang implasyon sa rehiyon misaka ngadto sa 2.7% gikan sa 1.9% niadtong Enero, nga pinakataas sukad Hunyo 2019. Ang ulahing pag-usbaw sa minimum nga suhulan sa rehiyon kaniadto pang Pebrero 2019.

Labihan ka lisod ang kahimtang sa mga mamumuong panguma ilalum sa pamaaging "pakyawan" tungod kay ginasuhan lang sila subay sa gidaghanon sa saging nga ilang maproseso. Sa kadaghanang mga plantasyon, ginabayran lang ang mga mag-uuma og mumho nga \$2.5-\$3 (₱120-₱144) sa matag kahon sa saging nga motimbang og 13 kilos, og mokantidad og ₱9-₱11 matag kilo.

Ginakuhaan usab sa mga plantasyon og lain-laing gasto ang maong dyutay nga suhulan. Sa mga plantasyon sa multinasyunal nga kompanyang Dole pananglit, ginakaltasan sa kompanya ang gasto sa transporta-

syon (₱3.4 matag kahon); pagkarga og *stevedoring* (₱3.8); ug abang sa *packing plant*, irigasyon ug uban pang pasilidad (₱3.8). Sagad mabinlan na lang og kinatibuk-ang kita ang mga mag-uuma og ₱100 matag kahon og ₱7.7 matag kilo. Samtang, ang presyo sa saging sa merkado sa ubang nasud nga ga-import gikan sa Pilipinas mokabat hangtud ₱136 matag kilo. Sa Lapanday Foods Corp., nagakita ang mga mamumuo og kapin ₱2,000 aberids matag bulan, katugbang sa ₱70 matag adlaw gikan sa ilang binulan nga limpyong kita nga ₱15,000.

Ang saging ang pinakahalinon nga prutas sa kalibutan, ug lakip sa nag-unang agrikultural nga eksport sa nasud. Niadtong milabayng tuig, mikunhod ang kinatibuk-ang lokal nga produksyon og 101,000 MT ngadto sa 9.1 milyong MT. Bisin pa man, nagpabilin kining usa sa nag-unang agrikultural nga eksport sa nasud.

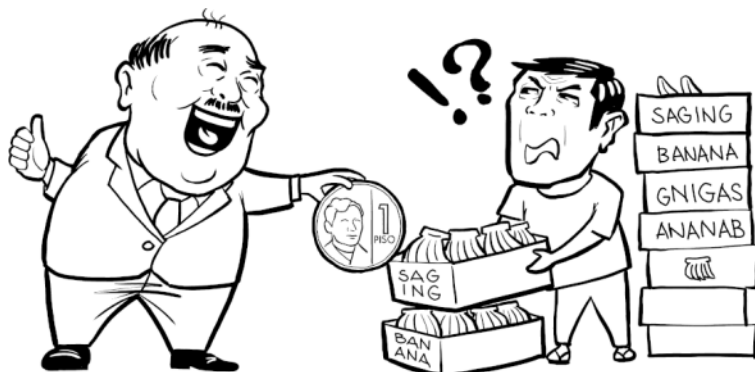
Niadtong 2020, katugbang sa 15% sa kinatibuk-ang produksyong agrikultural sa nasud ang lokal nga produksyon sa saging. Kapin 450,000 ektarya (sama ka daku sa 7 ka pinakadagkung syudad sa Metro Manila) ang plantasyon sa saging, mayorya niini anaa sa Mindanao ug nag-alagad sa merkadong pang-eksport. Ang pinakadaku niini mao ang Tagum Agricultural

Development Company sa Panabo, Davao City (5,308 ektarya). Ginabaligya sa maong kompanya ang produkto niini ngadto sa Del Monte nga ginapag-iyahan sa pamilyang Campos kinsa nagpadagan usab sa kaugalingon niining mga plantasyon. Nag-unang mga dagkung kompanya sa industriya sa saging mao ang Dole Philippines (US), Sumifru Corp. (Japan), Lapanday Foods Corp. (Lorenzo) ug Unifrutti Tropical Philippines (Perinne).

Ang Pilipinas ang ikaduha sa pinakadaku nga tig-eksport og saging sa tibuok kalibutan. Gieksport ang mokabat sa 40% sa produkto sa saging niini (3.6 million MT) sa miaging tuig, nag-una sa Japan. Mahinungdanon usab nga puntingon nga ilalum ni Duterte, ang eksport sa Pilipinas ngadto sa China misaka og 500% gikan 319,291 MT niadtong 2016 ngadto 1.9 million MT niadtong 2019. Hapit tunga og 45% sa gi-import niini nga saging niadtong 2019 ug 2020 naggikan sa Pilipinas.

Dako ang pagkunhod sa gieksport nga saging panahon sa pandemya nag-una tungod sa paghugot sa pagbyahe. Niadtong 2020, mikunhod ang bili sa saging nga gieksport sa nasud og 21% ngadto sa \$1.55 bilyon og ₱74.5 bilyon.

Sama sa mga miagi, padayong gipaboran ni Duterte ang mga kapitalista samtang nagpabungol sa mulo sa mag-uuma sa sagingan. Panahon sa pandemya, gipatuman sa iyang rehimen ang pipila ka programa aron suportahan ang dagkung kumpanya. Niadtong Disyembre 2020, gikatahong migahin ang rehimen og ₱220 milyon aron subsidyuhan ang produksyon sa dagkung plantasyon sa saging ilalum sa Productivity Enhancement Project. Niining Enero, gipautang sa rehimen og ₱645 milyon ang Hijo Superfoods Inc., usa ka kumpanya nga konektado sa Lapanday nga nagamugna og harina gikan sa saging. Ayha ang pandemya, gikataho usab nga gipautang niini og ₱1 bilyon ang Unifrutti aron pundohan ang pagpalapad sa plantasyon niini. **AB**

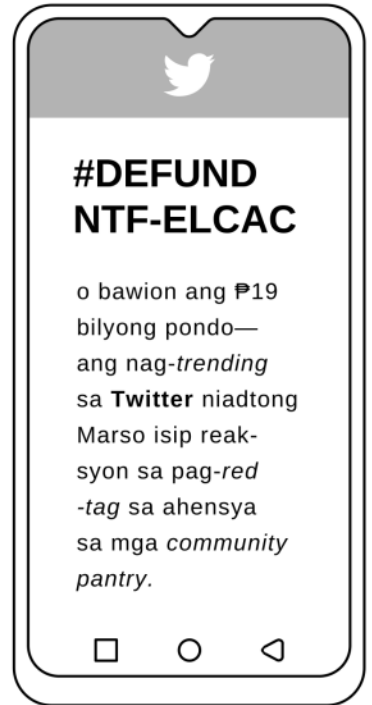

₱680 bilyon

ang “ecological deficit” sa Pilipinas sukad nga gipahamtang ang *lockdown*.

Ang *ecological deficit* ang terminong gigamit sa mga aktibistang maki-kinaiyahan aron sukdon ang pagkawhaw sa mga kapitalistang kumpanya sa natural nga bahandi ug kalasangan sa usa ka nasud.

Gikan sa: Center for Environmental Concerns Philippines

₱1.73 BILYON

ang netong kita sa Petron Corporation sa unang kwarto sa 2021.

Bunga kini sa padayon nga pagsaka sa presyo sa mga produktong petrolyo karong tuiga.

Derek Chauvin

ang pulis nga miluhod sa leeg ni **George Floyd** ang gihukmang **SAD-AN** sa kasong pagpatay niadtong Abril 20.

Ang pagkamatay ni Floyd ang nagsilbing mitsa sa subling pagdaluyong ng kilusang **Black Lives Matter** sa US niadtong 2020.

0.22%

pa lang sa populasyon sa Pilipinas ang nakadawat og **2-dosis**

nga bakuna ug 1.42% ang nakadawat sa unang dosis niadtong Abril 27.

Samtang misangko na sa **1 MILYON** ang natakdan sa Covid-19 sa nasud.

₱97,909.09

na ang utang sa matag Pilipino—**₱20,818.19** mas taas kumpara sa Abril 2020—bunga sa walay rendang pagpangutang sa estado.

\$4.9 bilyon

ang kita sa Pfizer alang sa unang kwarto sa tuig gikan sa pagbaligya sa bakuna kontra-Covid-19. Gibanabana sa kumpanya nga mokabat og \$26 bilyon o ₱1.24 trilyon ang kantidad sa mabaligya niining bakuna sa 2021.

2 ka lider-aktibista, giaresto sa Bicol

Duha ka lider-aktibista ang magkadungan nga giaresto sa mga pulis sa Bicol niadtong kaadlawon sa Mayo 2. Giaresto si Dan Balucio, pangkinatibuk-ang kalihim sa Bayan-Bicol ug pastor sa National Council of Churches in the Philippines, sa iyang balay sa Sto. Domingo, Albay. Giaresto usab si Sasah Sta. Rosa, tigpamaba sa Jovenes Anakbayan, sa Villa Obiedo, Cararayan, Naga City.

Aron pagawasong lehitimo ang mga operasyon, gitamnan sa mga pulis og mga pusil ug eksklusibo ang mga balay sa biktima. Giakusahan usab silang mga myembro sa Bagong Hukbong Bayan (BHB). Kadungan usab nga gireyd sa mga pulis ang balay ni Justine Mesias, tigpamaba sa Youth Act Now Against Tyranny Bicol, apan wala siya didto. Ang mga mandamyento nga gigamit sa maong mga reyd gipagula ni Judge Edgar Armes sa Legazpi City Regional Trial Court.

Sa Antipolo City, giaresto sa 80th IB ug Philippine National Police-Rizal ang 30 ka Dumagat sa Barangay Calawis niadtong Abril 13. Gilingla ang mga lumad ug gipaadto sa *barangay hall* aron dawaton kuno ang ayuda. Giakusahan silang adunay kalambigitan sa BHB.

Ayha niini, aduna usay 30 ka lumad gikan sa Barangay Puray, Rodriguez, Rizal ang gipasakahan og kasing rebelyon niadtong ikaduhang semana sa Marso. Giaresto usa sa parehong lungsod si Benito Lucido, lider sa Integrated Association of

Agrarian Reform Beneficiaries uban ang iyang asawa niadtong Mayo 6. Gidala sila sa istasyon sa pulis ug dili pa tin-aw kung unsa ang ipasakang kaso batok kanila.

Giaresto usab sa maong adlaw ang Dumagat nga si Garry Doroteo sa iyang balay sa Tanay. Lakip si Doroteo sa mga misupak sa Kaliwa Dam.

Sa General Nakar, giaresto ug gisakay sa militar sa helikopter ang kagawad sa Barangay Lumutan nga si Loreto Miranda Bolino. Wala pa gihapon siya gipakita hangtud sa kasamtangan.

Sa Bohol, iligal nga giaresto ang mag-uumang si Alfie Sarsale sa Barangay Rizal, Batuan niadtong Abril 30. Giatake sa mga pulis ang iyang balay ug bisan ang iyang mga ginikanan. Gikawat usab ang ₱23,000 nga kita sa pamilya nga halin sa ilang gibaligyang kabaw.

Pagpamatay. Gipatay sa mga elemento sa 15th IB si Frederico Rivera, residente sa Barangay Pinggot, Ilog, Negros Occidental niadtong Abril 24. Gipagawas sa mga

sundalo nga napatay ang biktima sa usa ka engkwentro.

Pekeng pagsurender. Pugos nga gipasurender sa 2nd ID ang mga residente sa Barangay San Jose, Antipolo City niadtong Abril 23 isip mga tig-suporta sa BHB.

Pugos usab nga gipasurender sa 15th IB ug 11th IB ang mga residente sa Sityo Taya-o sa Barangay Narra ug Sityo Malabago sa Barangay Tambad, Cauayan, Negros Occidental niadtong Abril. Kabahin kini sa nakapokus nga operasyong militar sa maong mga yunit sa lugar.

Militarisasyon. Halos usa ka bulan dihang nagpatuman og blokeyo ang 1st IB ug 80th IB sa mga komunidad sa mga Dumagat ug Remontado sa Barangay Puray, Rodriguez Rizal ug Barangay Umiray, General Nakar, Quezon.

Sa Negros Occidental, gikordon sa 15th IB ang Sityo Barangay Pinggot, Ilog, Negros Occidental sukad pa niadtong Abril 24. Istrikong gikontrol sa mga sundalo ang paggawas-sulod ug lihod sa mga residente sa nahisgutang mga komunidad.

Pagpanghasi. Gireyd sa 62nd IB ang upat ka balay sa Himamaylan, Negros Occidental niadtong Marso 22. Gikulata ang pipila ka residente ug gitionan og pusil samtang ginainteroga. AB

Tigbalita, gipatay ayha ang World Press Freedom Day

GIPUSIL SA DUHA ka wala nailang lalaki si John Heredia, kanhing direktor sa National Union of Journalist of the Philippines, sa Barangay Lawaan, Roxas City, Capiz niadtong Mayo 2. Nahitabo kini usa ka adlaw ayha ang anibersaryo sa World Press Freedom Day.

Si Heredia ang ika-21 nga tigbalita nga gipatay ilalum sa rehimeng Duterte. Nakarekord usab ang Altermidya, grupo sa alternatibong tigbalita, og 68 ka kaso sa paglapas sa kagawasan sa pagpamahayag ilalum ni Duterte.

Matud sa 2021 World Press Freedom Index nga gipagula sa Reporters Without Borders niadtong Abril 27, ika-138 ang Pilipinas sa listahan sa 180 ka nasud sa hisgutanan sa pagpanalipud sa kagawasan sa pagpamahayag.

Gidumdum usab sa mga tigbalita niadtong Mayo 5 ang usa ka tuig nga anibersaryo sukad nga gibalibaran sa rehimeng Duterte nga hatagan og prangkisa ang ABS-CBN aron padayon nga makabrodkas.

Obispo sa UCCP, 5 pa, gikasuhan

SUBLING MIATUBANG SA korte ang obispo sa United Church of Christ in the Philippines (UCCP) nga si Hamuel Tequis, kauban silang Rev. Daniel Palicte, Ephraim Malazarte, Grace Avila, Lindy Trenilla ug Jong Monzon human nga gibanhaw ang gama-gamang kaso batok kanila.

Giakusahan silang ginaabuso ang mga batang Lumad nga temporaryong gisangtawaryo sa UCCP Haran sa Davao. Kanhi nang gibasura sa korte ang naturang kaso tungod sa kakulang sa ebidensya.

Patung-patong nga kadaut sa magun-ubong pagmina

Gipirmahan ni Rodrigo Duterte niadtong Abril 14 ang Executive Order 130 nga mitapos sa 9 ka tuig nga moratoryum sa pag-abli sa mga bag-ong minahan. Gipahamtang ang moratoryum niadtong 2012 sa rehimeng Aquino III sa pipila ka protektadong mga lugar samtang wala pa nausab sa Kongreso ang tantos sa pagbuhis sa mga kumpanya sa mina. Sa maong panahon, adunay nakalatag nga dili moubos sa 291 ka bag-ong aplikasyon sa mina. Nakasabay ang kamandoan sa Philippine Mining Act nga gibalaod niadtong pang 1995.

Patung-patong nga kadaut sa katawhan ang ibunga sa pagbasura sa moratoryum ug pagpadayon sa magun-ubong pagmina sa nasud. Dugang sa bulto-bulto nga ginaeksport sa mga kumpanya sa mina ang hilaw nga materyales gikan sa mga minahan (lakip ang yuta), pagagamiton kuno ang rebenyu na makuha dinhi isip pangbayad sa binilyong pisong giutang sa estado. Nakalambigit usab kini sa pag-agri sa langyang kapital nga gilauman ni Duterte nga maghatag pondo sa iyang maanomalya ug makilangyawng mga proyektong imprastruktura ilalum sa programang Build, Build, Build.

Lakip sa nahisgutan nga pagatugutang mag-opereyng ang malukpanong minahan sa Sagittarius Mines Inc. (SMI), KingKing Mining Corporation ug Silangan Mindanao Mining Corporation. Kining tanan anaa Mindanao ug dugay nang gibabagan sa katawhan.

Matud sa mga upisyal sa rehimen, makakuha kuno og ₱21 bilyon ang guberno kung tugutan nga mag-abli ang 100 ka bag-ong minahan. Apan matud sa Center for Envi-

ronmental Concerns, anaa sa 8%-10% lamang ang nasingil sa guberno gikan sa mga kontrata sa pagmimina. Bugti sa maong rebenyu gibanabana nga mokabat sa ₱210 bilyong kantidad sa mga mineral ang ipagawas sa nasud sa maong mga kumpanya, imbes nga mapahimuslan sa lokal nga ekonomiya.

Sa aktwal, hilabihan ka gamay ang gitampo sa sektor sa mina sa ekonomiya sa nasud. Niadtong 2020, anaa sa 0.75% lamang kini sa kinatibuk-ang *gross domestic product* sa nasud. Matud sa Ibon Foundation, dyutay lamang nga ₱15.5 bilyon ang nakuha sa estado gikan sa industriya sa dagway sa mga buwis, balayrunon ug *royalties*. Katugbang lamang kini sa 0.07% sa kinatibuk-ang buhis nga nasingil sa rehimen.

Wala pay 1% ang ginaempleyo sa industriya. Sigon sa datos sa guberno, anaa sa 190,000 lamang ka mamumuo ang nakaempleyo sa pagmina niadtong 2019. Ang ginabana-bana nga 42,000 bag-ong trabaho nga mamugna sa bag-ong kamandoan dili igo kumpara sa ihap sa mga

trabahong nawala ug padaton nga nawala tungod sa sobra ka dugay nga *lockdown*.

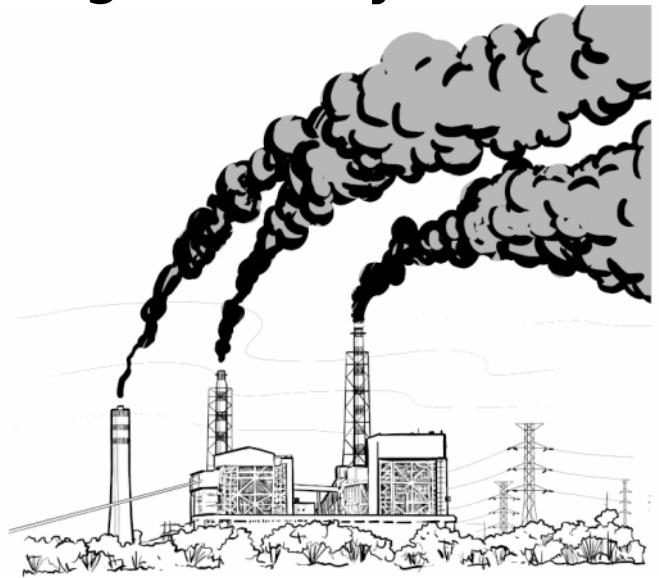
Sa pikas bahin, nabulahan sa kita ang mga lokal ug langyawng kumpanya sa mina bisan atol sa pandemya. Usa sa pinakamihakop og tubo ang Nickel Asia, ang nagaopereyng sa Taganito Mining Corporation, Rio Tuba Nickel Mining Corporation, ug Cagdianao Mining Corp/ East Coast Mineral Resources Corporation. Midaku ang netong kita sa Nickel Asia ngadto sa ₱4.07 bilyon niadtong 2020, 53% nga mas taas sa ₱2.63 bilyong kita niini niadtong 2019. Mikabo usab ang Philex Mining Corporation nga nagtaho sa netong kita nga ₱1.16 bilyon, o 645% nga mas taas kumpara sa 2019. Ang maong mga kumpanya ang nagaopereyng sa pipila ka pinakamagun-ubong mga minahan sa nasud. Wala ug too nga pagbabag sa mga tigpanalipod sa kinaiyahan, sa simbahang Katoliko ug mga demokratikong sektor ang misugat sa EO 130. Matud sa mga grupo, magdala lamang ang maong kamandoan og dugang nga kamatayan ug kadaut sa nasud. Lakip sa mibabag ang diyosesis sa Marbel ilabina sa pag-abli sa minahan sa SMI sa Tampakan, South Cotabato. Nagpadayag usab og pagbabag sa maong kamandoan ang Caraga Watch, Bayan Muna, Kalikasan Network, Panalipdan Mindanao ug daghan pang uban nga deka-dekada nang misupak sa magun-ubong mina.

Matud sa Kalikasan Network, ang pag-abli sa mga bag-ong minahan magresulta sa dugang nga kadaut sa kinaiyahan. Subli-subli na nga napamatud-an ang dautang epekto sa mga minahan sa suplay sa tubig ug pagkaon, ingonman sa kalasangan ug *biodiversity* niini. Lakip sa mga epekto niini ang mas sagad ug makapatay nga mga pagbaha nga nagbuhis sa binilyong kadaut sa kinabuhi ug panginabuhian sa katawhan. **AB**

Kabilin ni Duterte: Hugaw nga enerhiya

Gisaulog sa tibuok kalibutan niadtong Abril 22 ang Earth Day, ang tinuig nga aktibidad nga ginalunsad gikan pa tuig 1970 isip suporta sa pagpanalipod sa kinaiyahan. Sa Pilipinas, gianunsyo sa rehimen Duterte ang pag-apruba niini sa Nationally Determined Contribution sa nasud sa aron ingnong tampo sa pag-alkontra sa *global warming* o pag-init sa kalibutan. Gipahayag sa maong dokumento ang saad sa Pilipinas nga anam-anam kunhohan ang ginapagawas nga *green house gas* sama sa *carbon dioxide*, *methane*, ug uban pa ngadto sa 75% sa 2030 ug 100% sa 2040. Nagsubay kini sa pagratipika sa Pilipinas sa Paris Agreement on Climate Change nga gipirmahan sa 196 ka nasud niadtong 2016.

Sa aktwal, sukwahi kini nga mga pahayag sa mga plano sa rehimen sa industriya sa enerhiya. Sa pagkatinuod, nagplano pa kini nga pakusgon ang nagkadakung produksyon sa karbon sa nasud. Sa tibuok kalibutan, ang pagsunog og karbon ang usa sa pinakadakung hinungdan sa *greenhouse gas* nga nagatabon sa kalibutan ug nagapugong sa paggawas sa kainit. Subay sa Coal Roadmap 2017-2040 sa rehimen, planong ipasaka sa reaksyunaryong estado ang lokal nga produksyon sa karbon padulong 282 metro tonelada (MT) sa 2023-2040 gikan 23 MT sa 2017-2018. Plano usab sa lima ka pinakadakung prodyuser sa enerhiya ang pagpalambo sa iya-iyang kapasidad sa pagmugna sa enerhiya gamit ang karbon gikan 14,579 *megawatts* (MW) sa kasamtangan ngadto sa 21,836 (MW) sa sunod nga duha hangtud unum ka tuig.

Gipondohan kini nga mga *power plant* sa dili moubos sa 15 ka dagkung bangko sa nasud. Subay sa koalisyong *Withdraw From Coal*, nag-una dinhi ang Bank of the Philippine Islands nga gipanag-iyahan sa pamilyang Ayala ug ang Banco de Oro nga gipanag-iyahan sa pamilyang Sy.

Niadtong 2020, mikabat sa \$13.42 bilyon ang gibubu sa mga bangko nga kapital sa lain-laing

planta ug proyektong karbon. Niadtong Marso, nagprotesta usab ang Youth Advocates for Climate Action Philippines ug Kalikasan People's Network for the Environment atubangan sa upisina sa Standard Chartered Bank sa Makati aron ipanawagan nga bawion ang \$674 milyon nga gipautang niini sa unum ka *coal-fired power plant* sa lain-laing bahin sa nasud.

Isip pagbabag sa pagpalapad sa operasyon sa mga *coal-fired power plant* sa nasud, naglunsad og simbolikong aksyon ang lain-laing mga simbahan sa Quezon ug Negros Occidental niadtong milabayng bulan, lakip ang 15 parokya sa lungsod sa Lucena. Makit-an sa Quezon ang tulo ka dagkung *coal-fired power plant*. Tulo ka lain pang konsesyon ang nagahulat na lang og pagtugot, lakip ang plantang Atimonan One Energy sa Manila Electric Company (Meralco).

Sa kinatibuk-an, 23 ka *coal-fired power plant* ang nag-operasyon sa Pilipinas. Sa maong mga planta nag-gikan ang 49% sa kuryente sa nasud. Sitentaysingko porsyento sa ginagamit niini nga karbon naggikan sa laing nasud, nag-una gikan sa Indonesia ug Australia. Kadaghanan sa karbon nga ginamina sa nasud ginaksport sa China.

Subay sa plano sa rehimen,

gibanabana nga mosaka pa ang pagkonsumo sa kuryente gikan sa *coal-fired power plant* ngadto sa 59% sa 2029. Sa tinuod, samtang ginapanghambog ni Duterte ang pagmenos sa pagsalig sa karbon, nanguna siya sa pag-abli niadtong 2019 sa operasyon sa San Buenaventura Power Ltd. Co., usa ka *coal-fired power plant* nga gipanag-iyahan sa Meralco, ug nanawagan sa uban pang tigpamuhunan nga magtukod og parehong mga planta. Kini nga mga planta gipondohan gikan sa pautang sa World Bank.

Ginaila isip "pinaka-hugaw" sa mga *fossil fuel* ang karbon, sukwahi sa giingon ni Duterte nga "limpyo" kini. Doble ang ginamugna niini nga *carbon dioxide* itandi sa *natural gas* ug 30% nga mas dako itandi kun ginasanog ang gasolina.

Sa kalibutanhong merkado, kini usab ang pinakamahal nga tinubdan sa enerhiya human mikunhod ang presyo sa lana niadtong 2020. Pinakamahal kini niadtong Marso 2020 dihang mikabat og \$66.85 kada MT ang presyo sa karbon, tugbang sa \$27.36 kada bariles sa lana. Tungod kay nahikot sa pag-import og karbon, ang mahal nga presyo niini sa kalibutanong merkado ang kanunay nga ginahimong pasangil sa pagsaka sa presyo sa kuryente sa Pilipinas. AB

Presyo sa giproseso nga pagkaon, mosaka pa

Walay malaumang pagkunhod sa presyo sa mga giprosesong pagkaon sama sa delata, *hotdog* ug uban pang produktong nagsalig sa *imported* nga mga sangkap, lakip ang mga produkto sama sa pan ug gatas nga nagsalig usab sa *imported* nga mga input. Tungod kini sa padayong pagsaka sa presyo sa batakang mga produktong pagkaon sa kalibutanong merkado.

Matud sa Bloomberg Agriculture Spot Index niadtong Abril, misirit na sa pinakataas nga presyo sa kalibutanong merkado sukad 2013 ang presyo sa trigo, mais ug *soybean*. Tungod kini sa ubos nga produksyon sa mga nasud nga naga-eksport sa maong produkto ug mas dinagkung bolyum sa pag-import sa China sa maong mga produkto alang sa industriya niini.

Ginagamit ang trigo o *wheat* sa pagmugna og pan ug susamang mga produkto, samtang ginagamit ang mais ug *soybean* isip bahog sa hayop (feeds). Ginagamit usab ang *soybean* sa pagmugna og toyo, tofu ug ubang produkto. Naapektohan ang Pilipinas sa pagsaka sa presyo tungod kay 100% kining naga-import og trigo ug 99% sa suplay sa *soybean*. Ang epekto sa pagsaka sa presyo sa bahog mabati sa nasud diha sa pagmahal karneng baboy ug

manok sa lokal nga merkado.

Niadtong Abril 8, gibana-bana sa Food and Agriculture Organization sa United Nations nga padayon pang mosaka ang presyo sa lana, karne ug gatas.

Sa milabayng 10 ka tuig, nagkataas ang *import dependency ratio* sa pagkaon. Gikan 18% niadtong 2010, misaka kini ngadto sa 29% niadtong 2019. Nagpasabot kini nga sobra 1/4 sa kinatibuk-ang suplay sa pagkaon sa nasud nagsalig na sa suplay o kakulang sa produktong pagkaon sa kalibutanong merkado. Lakip sa misaka ang bolyum sa *imported* nga mga igbabaligya sa matag tuig ang bugas (23% sa lokal nga suplay niadtong 2019) ug karneng baboy, baka ug manok. Ang mga tigmugna og pagkaon ug ilimnon naga-import sa halos tanan sa ilang hilaw nga mga materyales gikan sa ubang nasud. **AB**

Helikopter sa hunta, napahagba sa Myanmar

USA KA HELIKOPTER ang napahagba sa Kachin Independence Army (KIA) sa opensiba niini niadtong Mayo 3 sa Momaik, estado sa Kachin sa Myanmar (kanhin Burma). Ang KIA ang usa sa mga armadong grupo sa mga nasudnong minoriya nga misukol sa huntang militar. Pipila ka semana na nga gibomba sa mga helikopter ug *fighter jet* sa hunta ang maong lugar. Matud sa tigpamaba sa KIA, nagresulta na sa pagkamatay sa tulo ka sibilyan ug pagkasamad sa siyam ka lain pa ang mga pagpamomba sa hunta. Lima ka libo na ang napugos nga magbakwit.

Kaniadto usang Abril 27, giokupa ug gisunog sa Karen National Liberation Army ang kampo militar sa utlanan sa Thailand ug Myanmar. Gihimo ang reyd human ang pagpamusil sa mga sundalo sa mga bangka sa mga sibilyan nga milatas sa suba. Isip balos, nagpadala og *fighter jet* ang hunta aron bombahan ang lugar.

Palpak nga tubag sa rehimeng Modi sa India sa Covid-19

Kusog ang panawagan karon sa nasud sa India alang sa pagpaluwat kay Prime Minister Narendra Modi tungod sa iyang palpak nga pagtubag sa pandemyang Covid-19 nga nagresulta sa labing paspas nga pagkuyanap sa bayrus sa nasud sa milabayng bulan. Niadtong Mayo 6, misangko na sa kapin 21 milyon ang kinatibuk-ang kaso sa impeksyon ug 230,151 na ang namatay sa nasud tungod sa Covid-19. Kapin 412,618 sa maong mga kaso ang nataho lamang niadtong Mayo 5.

Ang India na ang ginatawag nga "epicenter" (sentro) sa Covid-19 sa tibuok kalibutan human nga labwan ang ihap sa mga kaso sa US. Matud sa World Health Organization, gibanabanang 28% sa mga bag-ong kaso sa Covid-19 sa tibuok kalibutan ang anaa sa India.

Nag-unang ginatudlong hi-

nungdan sa pagkuyanap sa bayrus sa nasud ang gitawag og mga "super-spreader event" o dinagkung pulitikanhong panagtapok ug relihiyoso nga gitugutan sa rehimeng Modi sa milabayng mga bulan. Lakip niini ang elektoral nga mga rali, ug relihiyosong mga panagtapok nga gisalmotan sa minilyong indibidwal ug kung asa dili istriktong

ginapatuman ang mga protokol panglawas.

Migrabe usab ang kakulangon sa mga pasilidad ug kahimanang medikal sa India, ilabina sa suplay sa mga tangke sa *oxygen*. Daghan ang nangamatay sa linya gawas sa mga ospital dihang wala nadapatan og tambal.

Gikabalaka usab karon ang pagkuyanap sa bag-ong baryant sa Covid-19 nga B.1.617 nga unang nakaplagan sa India ug gitawag og "double mutant." Gituuhang mas makatakod kini ug ginatun-an pa sa kasamtangan kung epektibo pa ba ang kasamtangang mga bakuna batok dinhi. **AB**